

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 407/08-43

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. júna 2010 v senáte zloženom z predsedu Milana Ľalíka, zo sudkyne Marianny Mochnáčovej a sudcu Petra Brňáka o sťažnosti Š. H., U., zastúpeného JUDr. M. M., Advokátska kancelária M. a spol., s. r. o., B., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Prešove v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Co 14/2006 a jeho rozhodnutím z 18. júna 2007 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Š. H. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1

Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv postupom Krajského súdu v Prešove v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Co 14/2006 a jeho rozhodnutím z 18. júna 2007 porušené bolo.

2. Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove sp. zn. 1 Co 14/2006 z 18. júna 2007 v spojení s uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 279/2007 z 24. januára 2008 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

3. Krajský súd Prešov je povinný zaplatiť Š. H. trovy právneho zastúpenia v sume 208,96 € (slovom dvestoosem eur a deväťdesiatšesť centov) na účet právneho zástupcu JUDr. M. M. do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 22. októbra 2007 doručená sťažnosť Š. H. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. M. M., ktorou namieta porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Co 14/2006 a jeho rozhodnutím z 18. júna 2007.

2. Sťažovateľ v sťažnosti uviedol, že krajský súd rozsudkom sp. zn. 1 Co 14/2006 z 18. júna 2007 (ďalej aj „napadnuté rozhodnutie“) ako odvolací súd vo veci žalobkyne – advokátky JUDr. A. T. (ďalej len „žalobkyňa“ alebo „advokátka“) proti sťažovateľovi ako žalovanému o zaplatenie sumy 197 985 Sk s prísl. rozhodol tak, že potvrdil prvostupňový

rozsudok vo výroku o povinnosti žalovaného zaplatiť žalobkyni sumu 162 366,70 Sk s 8 % úrokom z omeškania od 13. apríla 2005 do zaplataenia, v prevyšujúcej časti rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol a účastníkom nepriznal náhradu trov konania. Napadnuté rozhodnutie bolo sťažovateľovi doručené 20. augusta 2007.

Podľa tvrdení sťažovateľa krajský súd rozhodol na podklade záverov, ktoré sú arbitrárne a zjavne neopodstatnené a zároveň nimi neboli chránené označené základné práva a slobody, ktoré súdom všeobecného súdnictva ukladá ústava aj dohovor.

3. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 407/08-26 z 3. decembra 2008 prijal sťažnosť sťažovateľa na ďalšie konanie. Listom z 2. februára 2009 požiadal sťažovateľa a krajský súd, aby sa vyjadrili ku vhodnosti ústneho pojednávania vo veci. Krajský súd zároveň vyzval, aby podal svoje vyjadrenie k sťažnosti. Keďže obaja účastníci konania súhlasili s upustením od ústneho pojednávania, ústavný súd sťažnosť prerokoval podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na neverejnom zasadnutí senátu.

4. Krajský súd vo svojom vyjadrení k sťažnosti sp. zn. Spr 10008/2009 z 10. februára 2009 konštatoval iba skutočnosti vyplývajúce zo spisu, nepodal však žiadne vyjadrenie k tvrdeniam sťažovateľa, podľa ktorých malo dôjsť k porušeniu označených práv priznaných ústavou a dohovorom, a konštatoval, že *„okolnosti uvádzané navrhovateľom v ústavnej sťažnosti považujeme za nedôvodné a predmetnú sťažnosť navrhujeme zamietnuť“*.

II.

5. Zo sťažnosti a z jej príloh, ako aj zo spisu Okresného súdu Humenné (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 10 C 99/2005 (pôvodne vedeného pod sp. zn. 14 Ro 108/2005) vyplýva, že sťažovateľ 27. januára 2004 uzavrel so žalobkyňou dohodu o podielovej odmene za poskytovanie právnej pomoci (ďalej len „dohoda“) v občiansko-právnom spore o ochranu osobnosti proti spoločnosti R., a. s., H. (spor je vedený na okresnom súde pod

sp. zn. 8 C 161/2003, sťažovateľ v ňom požaduje priznanie nemajetkovej ujmy vo výške 2 000 000 Sk), ktorá bola stanovená percentuálnym podielom z hodnoty veci. Následne 5. januára 2005 sťažovateľ žalobkyni oznámil, že od dohody odstupuje. Z dôvodu, že dohoda bola vypovedaná sťažovateľom, žalobkyňa vyčíslila svoju odmenu za poskytnuté právne služby podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej aj „vyhláška“) a fakturovala ju sťažovateľovi faktúrou č. 2/2004 z 5. apríla 2005 v sume 197 985,40 Sk, po zohľadnení zálohy, ktorú už sťažovateľ žalobkyni uhradil. Vzhľadom na to, že sťažovateľ s uplatnenou výškou odmeny advokátky nesúhlasil a vo vyčíslenej čiastke ju odmietol zaplatiť, podala žalobkyňa na okresnom súde návrh na vydanie platobného rozkazu. Vec bola následne prevedená do registra „C“.

Okresný súd rozsudkom č. k. 10 C 99/2005-43 z 25. novembra 2005 zaviazal sťažovateľa zaplatiť advokátke sumu 197 985,40 Sk s 8 % úrokom z omeškania od 9. apríla 2005 do zaplataenia a trovy konania vo výške 32 295 Sk, proti ktorému podal sťažovateľ odvolanie.

Krajský súd o odvolaní rozhodol sťažnosťou napadnutým rozsudkom sp. zn. 1 Co 14/2006 z 18. júna 2007 tak, že potvrdil rozsudok vo výroku o povinnosti žalovaného zaplatiť žalobkyni sumu 162 366,70 Sk s 8 % úrokom z omeškania od 13. apríla 2005 do zaplataenia, v prevyšujúcej časti rozsudok zmenil tak, že žalobu zamietol a žiadnemu z účastníkov nepriznal náhradu trov konania. Sťažovateľ podal proti rozhodnutiu krajského súdu 21. septembra 2007 dovolanie a 22. októbra 2007 ústavnú sťažnosť. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) uznesením sp. zn. 4 Cdo 279/2007 z 24. januára 2008 dovolanie ako neprípustné odmietol.

6. Sťažovateľ v sťažnosti podanej ústavnému súdu uviedol, že «... *Krajský súd v Prešove ako „primárny ochranca práva“ (ktorý je prvotne povolaný, ale aj zodpovedný za ochranu a dodržiavania základných ľudských práv a slobôd) zlyhal v oblasti ochrany subjektívnych práv sťažovateľa (ktorý má v danom prípade aj ústavný rozmer), a to vydaním rozhodnutia, ktoré vykazuje znaky maximálnej miery arbitrárnosti a svojvôle,*

a ktoré nemá legitímny základ, a súčasne nim boli porušené aj základné práva sťažovateľa, tak tieto okolnosti zakladajú ingerenciu ústavného súdu v danej právnej veci.».

Sťažovateľ namietal porušenie práva na odôvodnenie napadnutého rozhodnutia (ktoré je súčasťou práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru), ku ktorému došlo tým, že odvolací súd (ani súd prvého stupňa) žiadnym spôsobom neodôvodnil, z akých právnych úvah vychádzal, keď zaviazal odporcu na náhradu úrokov z omeškania vo výške 8 % ročnej úrokovej sadzby, ďalej tým, že krajský súd neodôvodnil, či ustanovenia dohody uzavretej medzi žalobkyňou a sťažovateľom je možné považovať za dojednanie odstupného pri skončení zmluvy o poskytovaní právnych služieb, v dôsledku čoho už advokátke nepatrí žiadna náhrada vypočítaná ako tarifná odmena. Krajský súd sa v napadnutom rozhodnutí, v ktorom uplatnil výpočet za počet vykonaných úkonov, nevysporiadal s námietkou sťažovateľa k stanoveniu výšky tarifnej odmeny v konaní o ochranu osobnosti a žiadnym spôsobom neoveroval odôvodnenosť a počet žalobkyňou vykonaných úkonov.

III.

7. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde...

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo... prejednaná nezávislým a nestranným súdom, ... ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch...

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.

Podľa čl. 1 prvej vety dodatkového protokolu každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok.

Podľa § 137 Občianskeho súdneho poriadku trovy konania sú najmä hotové výdavky účastníkov a ich zástupcov, včítane súdneho poplatku, ušlý zárobok účastníkov a ich zákonných zástupcov, trovy dôkazov, odmena notára za vykonávané úkony súdneho komisára a jeho hotové výdavky, odmena správcu dedičstva a jeho hotové výdavky, tlmočné a odmena za zastupovanie, ak je zástupcom advokát.

Podľa § 18 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov advokát je povinný pri výkone advokácie konať čestne a svedomito, dôsledne využívať všetky právne prostriedky a uplatňovať v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia pokladá za prospešné. Pritom dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb.

Podľa § 2 ods. 1 vyhlášky pri uzatváraní zmluvy o poskytnutí právnych služieb môže advokát dohodnúť s klientom spôsob a výšku zmluvnej odmeny. Výška zmluvnej odmeny musí byť v súlade s dobrými mravmi.

Podľa § 2 ods. 2 vyhlášky ak nedôjde k dohode podľa odseku 1, na určenie odmeny advokáta sa použijú ustanovenia tejto vyhlášky o základnej sadzbe tarifnej odmeny.

Podľa § 10 vyhlášky podielová odmena môže byť dohodnutá vo forme podielu na hodnote veci, ktorá je predmetom konania pred súdom alebo iným orgánom, ak je výsledok tohto konania podľa okolností prípadu veľmi neistý a advokát o tom klienta poučil.

Podľa § 11 ods. 1 vyhlášky advokát má právo na dohodnutú podielovú odmenu len za predpokladu, že klient, s ktorým sa dohodol na poskytnutí právnych služieb za túto odmenu, mal plný úspech vo veci.

Podľa § 11 ods. 2 vyhlášky ak sa skončí konanie uvedené v § 10 len čiastočným úspechom klienta, advokát má právo na pomernú časť dohodnutej podielovej odmeny.

Podľa § 11 odseku 3 vyhlášky ak nemal klient ani čiastočný úspech vo veci, advokát má právo požadovať od klienta iba náhradu hotových výdavkov.

Podľa § 13 ods. 6 vyhlášky ak nemožno hodnotu veci alebo práva vyjadriť v peniazoch alebo ak ju možno zistiť len s nepomernými ťažkosťami, základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna desatina výpočtového základu.

8. Podľa doterajšej judikatúry ústavného súdu je súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy aj nárok na náhradu trov konania (napr. I. ÚS 48/05, II. ÚS 272/08). V čl. 46 ods. 1 ústavy sa zaručuje základné právo na súdnu a inú právnu ochranu. Aj zákonná úprava platenia a náhrady trov konania obsiahnutá najmä v Občianskom súdnom poriadku určuje, či je základné právo na súdnu ochranu naplnené reálnym obsahom (čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 46 ods. 4 ústavy). Procesné predpisy, ktoré upravujú platenie a náhradu trov konania, treba vykladať v súlade s takto vymedzeným obsahom a účelom základného práva na súdnu ochranu. Pritom treba dbať na to, aby nikto len z dôvodu, že uplatní svoje základné právo na súdnu ochranu, neutrpel materiálnu ujmu

v dôsledku inštitútu platenia trov konania za predpokladu, že taký účastník konania bol úspešný, a to bez zreteľa na jeho postavenie v konaní (m. m. II. ÚS 56/05, IV. ÚS 147/08, II. ÚS 82/09). Súčasťou trov konania je aj odmena za zastupovanie, ak je zástupcom advokát (§ 137 Občianskeho súdneho poriadku).

Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97). Z tohto vyplýva, že uvedené právne východiská sa vzťahujú na obe označené práva (IV. ÚS 147/08).

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd v zásade nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (*mutatis mutandis* I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

9. Na základe uvedených právnych záverov posúdil ústavný súd námietky sťažovateľa uplatnené v sťažnosti proti uzneseniu krajského súdu sp. zn. 1 Co 14/2006 z 18. júna 2007 predovšetkým z hľadiska rešpektovania záruk vyplývajúcich mu z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ako už bolo uvedené, sťažovateľ namieta predovšetkým porušenie práva na odôvodnenie napadnutého rozsudku, v rámci ktorého krajský súd neuviedol žiadne skutočnosti na uplatnenie náhrady úrokov z omeškania vo výške 8 % (I.), krajský súd (zhodne s okresným súdom) bez náležitého odôvodnenia uplatnil pri výpočte odmeny advokátky tarifnú odmenu pred zmluvnou dohodou (II.), pri uplatňovaní tarifnej odmeny za vykonané úkony sa krajský súd žiadnym spôsobom sa nezaoberal argumentáciou sťažovateľa pre výpočet tarifnej odmeny v spore na ochranu osobnosti (III.) a nepreskúmal počet a odôvodnenosť úkonov vykonaných advokátkou, hoci tieto boli medzi účastníkmi sporné (IV.).

Ústavný súd v tejto súvislosti zdôraznil, že jedným z princípov spravodlivého súdneho konania, ako ich garantuje čl. 6 ods. 1 dohovoru, je aj právo na náležité odôvodnenie rozhodnutia. Jeho obsahom je právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré preskúmateľným spôsobom, jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Princíp spravodlivosti („fairness“) pritom zaväzuje súdy, aby pre svoje rozhodnutia poskytli dostatočné a relevantné dôvody (napr. III. ÚS 135/04, III. ÚS 198/05, III. ÚS 34/07).

Namietané uznesenie krajského súdu v odôvodnení nereaguje na sťažovateľom uplatnené námietky, a tým podľa názoru ústavného súdu nespĺňa požiadavky vyplývajúce z čl. 6 ods. 1 dohovoru ani z čl. 46 ods. 1 ústavy, keďže nedostatočným, nepreskúmateľným spôsobom odôvodňuje výpočet odmeny advokátky za poskytnuté úkony právnej služby.

9.1 V prvej uplatnenej námietke sťažovateľ vo svojej sťažnosti uvádza, že *„odvolací súd ani súd prvého stupňa žiadnym spôsobom neuviedli, z akých právnych úvah vychádzali, keď zaviazali odporcu na náhradu úrokov z omeškania vo výške 8 % ročnej úrokovej sadzby. Len z ich poukazov na ustanovenie § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka možno usúdiť, že sa výška danej úrokovej sadzby mala stanoviť v zmysle občianskoprávných predpisov. Uvedené ustanovenie § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka však odvoláva na vykonávací predpis, ktorým je v danom prípade Nariadenie Vlády SR č. 87/1995 Z. z.*

V zmysle § 3 uvedeného nariadenia, výška úrokov z omeškania je dvojnásobok diskontnej sadzby určenej Národnou bankou Slovenska platnej k prvému dňu omeškania s plnením peňažného dlhu. Odvolací súd (na rozdiel od súdu prvého stupňa) stanovil ako prvý deň omeškania deň 13. 04. 2005. V tomto období však úroková sadzba bola 3 %, a teda dvojnásobok tejto úrokovej sadzby predstavuje 6 %. Nie je preto zrejmé, z akých úvah vychádzali súdy (odvolací ako i súd prvého stupňa), keď stanovili výšku úrokovej sadzby 8 % ročne. Uvedené rozhodnutia preto neboli náležite odôvodnené, pričom výšku úrokovej sadzby neodôvodnila ani navrhovateľka v žalobnom návrhu.“.

Vo vzťahu k uplatnenej námietke ústavný súd uvádza:

Krajský súd vo svojom rozhodnutí s poukazom na ustanovenie § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka odlišne od rozsudku okresného súdu stanovil deň, od ktorého sa sťažovateľ ocitol v omeškaní s peňažným plnením, a stanovil výšku úrokov z omeškania vo výške 8 % bez uvedenia, na základe akého právneho predpisu postupoval pri jej určení.

Podľa § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu, má veriteľ právo požadovať od dlžníka popri plnení úroky z omeškania, ak nie je podľa tohto zákona povinný platiť poplatok z omeškania; výšku úrokov z omeškania a poplatku z omeškania ustanovuje vykonávací predpis. Vykonávacím predpisom je v danom prípade nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka (v znení platnom do 31. decembra 2008), ktorý v ustanovení § 3 upravuje, že výška úrokov z omeškania je dvojnásobok diskontnej sadzby určenej Národnou bankou Slovenska platnej k prvému dňu omeškania s plnením peňažného dlhu. Overením na oficiálnej stránke Národnej banky Slovenska (ďalej len „NBS“) www.nbs.sk ústavný súd zistil, že diskontná sadzba NBS za obdobie od 1. marca 2005 do 28. februára 2006 predstavovala 3 %, v dôsledku čoho bol krajský súd oprávnený priznať žalobkyni úroky z omeškania vo výške 6 % ročne. Krajský súd v napadnutom rozsudku prevzal výšku úrokov a jej výpočet tak, ako ho uplatnila žalobkyňa a rozhodol o nej okresný súd, pričom stanovenie jej výšky nijakým spôsobom neodôvodnil, v dôsledku čoho je táto časť jeho rozhodnutia arbitrárna a nepreskúmateľná.

9.2 V druhej námietke uplatnenej sťažovateľom proti rozsudku krajského súdu sa uvádza, že krajský súd (zhodne s okresným súdom) bez náležitého odôvodnenia uplatnil pri výpočte odmeny advokátky tarifnú odmenu pred zmluvnou dohodou a nevysporiadal sa s jeho námietkami uvedenými v odôvodnení odvolania, v ktorom predovšetkým namietal, že *«Ustanovenia Občianskeho zákonníka majú podľa výslovnej úpravy § 2 ods. 3 Občianskeho zákonníka zásadne dispozitívny charakter. Táto zásada znamená, že v rámci zmluvnej autonómie si subjekty občianskoprávných vzťahov môžu tieto vzťahy upraviť a ich obsah usporiadať slobodne, odlišne aj od úpravy obsiahnutej v Občianskom zákonníku, pokiaľ im to zákon výslovne nezakazuje alebo pokiaľ z povahy príslušného zákonného ustanovenia nevyplýva, že sa od neho nemožno odchýliť. ...*

Zmluvná voľnosť preto umožňuje subjektom občianskoprávných vzťahov najlepšie realizovať vlastné osobné a hospodárske predstavy a zámery v súlade s ich individuálnymi záujmami a potrebami. Občianskoprávne vzťahy sa teda vyznačujú autonómiou vôle zmluvných strán a zmluvnou voľnosťou, čo znamená, že až na zákonom ustanovené prípady, sa môžu účastníci záväzkového vzťahu odchýliť od zákonnej právnej úpravy a tak prispôsobiť obsah vzájomných práv a povinností svojim predstavám a potrebám.

To potom znamená, že v prvom rade platí to, čo si zmluvné subjekty spolu dohodli (ich dohoda je potom rovnako záväzná ako sám zákon – lex contractus). Ak však subjekty už raz uzavrujú podľa svojho slobodného rozhodnutia určitú zmluvu (či už pomenovanú alebo nepomenovanú), platí, že túto zmluvu sú povinní plniť (pakta sunt servanda), a to aj keby plnenie bolo pre niektorú zo zmluvných strán nevýhodné, napr. aj oproti úprave obsiahnutej v dispozitívnych ustanoveniach príslušných právnych predpisov. Nepomenovaná (v zákone výslovne neupravená) zmluva, je rovnako záväzná ako zmluva pomenovaná (v zákone výslovne upravená ako určitý zmluvný typ), ak je uzavretá v súlade s právom, teda ak predovšetkým neodporuje obsahu alebo účelu zákona, alebo ho neobchádza alebo ak sa neprieči dobrým mravom. Najmä pri posudzovaní súladu takejto zmluvy s dobrými mravmi treba prihliadať na všetky okolnosti konkrétneho prípadu.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva záver, že účastníci sa dohodli na určitej forme „odškodnenia“ a toto výslovne označili ako odstupné, ktoré prináleží navrhovateľke ako advokátke pre prípad, že odporca ako klient odstúpi od dohody v čase po začatí poskytovania právnych služieb zo strany advokáta.».

Ústavný súd vo vzťahu k druhej uplatnenej námietke uvádza:

Účastníci ako subjekty občianskoprávneho vzťahu využili dispozitívny charakter ustanovení Občianskeho zákonníka a postupovali aj v súlade s v čase uzatvárania zmluvy platnou vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytnutie právnej pomoci. V dôvodovej správe k tejto vyhláške, ktorá zrušovala vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 240/1990 Zb. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnej pomoci v znení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 44/1991 Zb., sa uvádza, že *„základný princíp priority zmluvnej odmeny samozrejme zostáva zachovaný. ... Návrh vyhlášky tradične uprednostňuje dohodu advokáta s klientom, lebo ich vzájomný vzťah sa predovšetkým vytvára na vzájomnej dôvere. ... Systematika vyhlášky sa zakladá na preferovaní zmluvnej odmeny a v prípade že k zmluve nedôjde – zákonom striktno určenej odmeny, ktorá sa odvíja od tradične zaužívanej advokátskej tarify. ... Jediným obmedzením zmluvnej odmeny jej je súlad s dobrými mravmi.“*

V rámci zmluvnej voľnosti a podľa svojich individuálnych záujmov a potrieb sťažovateľ uzavrel 27. januára 2004 s advokátkou dohodu. V bode IV uvedenej dohody je upravené: *„Za poskytovanú právnu pomoc určenú v článku I. tejto zmluvy sa klient zaväzuje v súlade s § 10 a § 11 vyhlášky č. 163/2002 Z. z. platiť advokátovi dohodnutú podielovú odmenu vo výške 20 % z hodnoty veci.“* Z úvodného ustanovenia zmluvy vyplýva, že úlohou advokátky bolo poskytnúť sťažovateľovi právnu pomoc v konaní o ochranu osobnosti proti spoločnosti R., a. s. H. Sťažovateľ požadoval od uvedenej spoločnosti zaplatenie nemajetkovej ujmy vo výške 2 000 000 Sk. K uzavretiu dohody došlo podľa ustanovení § 10 a § 11 vyhlášky.

Zo skutočnosti, že pri poskytovaní právnych služieb sa klient s advokátkou dohodli na tom, že sa uplatní podielová odmena, možno vyvodíť, že výsledok konania bol v danom prípade neistý. Jeho neistota vyplýva jednak z toho, že pre stanovenie výšky nemajetkovej ujmy v konaniach o ochranu osobnosti neexistujú stanovené pravidlá, súdy postupujú v takýchto konaniach značne rozdielne (pozri napr. rozsudok Okresného súdu Čadca sp. zn.

11 C 99/2006 – 10 000 Sk, Okresného súdu Liptovský Mikuláš sp. zn. 11 C 81/2001 – 200 000 Sk, Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 7 C 178/2005 – 1 000 000 Sk a iné) a „hodnotu vecí“ v takýchto prípadoch nie je možné ani reálne stanoviť. Žiadna hodnota veci nie je uvedená ani v samotnej dohode uzavretej medzi žalobkyňou a sťažovateľom. Hodnota sporu 2 000 000 Sk vyplynula z ďalších skutočností uvedených v prílohe sťažnosti. Pri uplatnení ustanovení § 11 vyhlášky by predstavovala dohodnutá podielová odmena advokátky pri plnom úspechu vo veci sumu 400 000 Sk, advokátka by mala právo iba na pomernú časť dohodnutej podielovej odmeny pri čiastočnom úspechu klienta a v prípade, že by nemal klient ani čiastočný úspech vo veci, mohla by požadovať od klienta iba náhradu hotových výdavkov. Uvedené ustanovenie vyhlášky by sa uplatnilo v prípade, ak by advokátka zastupovala klienta až do právoplatného ukončenia sporu.

Zmluva uzavretá medzi sťažovateľom a advokátkou obsahuje bod VI, podľa ktorého *„zrušiť zmluvu je možné dohodou strán alebo jednostranným odstúpením účastníka účinným ku dňu doručenia písomného odstúpenia. Ak od dohody odstúpi klient je povinný zaplatiť advokátovi odstupné vo výške dovedy vynaložených nákladov zvýšených o 100 %.“*

Zmluva medzi sťažovateľom a advokátkou bola uzavretá 27. januára 2004 a k odstúpeniu sťažovateľa od dohody došlo k 5. januáru 2005. Právne zastúpenie klienta tak trvalo necelý rok, za ktorý podľa vyčíslenia advokátky došlo k vykonaniu desiatich úkonov, ktorých hodnotu vyčíslila čiastkou 197 985,40 Sk s 8 % úrokom z omeškania a trovami konania v sume 32 295 Sk, keďže pri výpočte odmeny po zrušení dohody uplatnila hodnotu jedného úkonu v sume 16 650 Sk (vypočítanej z uplatnenej výšky nemajetkovej ujmy ako hodnoty sporu).

Uvedený spôsob výpočtu odmeny advokátky považuje ústavný súd za neopodstatnený, opomínajúci ustanovenia Občianskeho zákonníka, zákona č. 132/1990 Zb. o advokácii v znení neskorších predpisov a vyhlášky a v rozpore s uzavretou dohodou a dobrými mravmi.

Podľa názoru ústavného súdu ak sťažovateľ so žalobkyňou platne uzavreli zmluvu o poskytnutí právnej pomoci, v ktorej si dohodli podielovú odmenu advokátky, a v bode VI zmluvy si účastníci špeciálne upravili možnosti odstúpenia oboch účastníkov a osobitne aj klienta, znamená to, že ak došlo k ukončeniu právneho zastúpenia z dôvodov na strane sťažovateľa, táto skutočnosť nemôže ísť na ťarchu advokátky a táto nemôže byť zbavená práva na odmenu za právne služby reálne poskytnuté do doby ukončenia zastupovania. Do úvahy neprichádza priznanie podielovej odmeny. Osobitné ustanovenie článku VI zmluvy však zakladá nárok na zaplatenie všetkých vo veci dovtedy vynaložených nákladov spojených so zastupovaním klienta, zvýšených o 100 %, ktoré možno považovať za odstupné – sankciu za účinné odstúpenie klienta od zmluvy.

V prípade ukončenia konania, ak by mal sťažovateľ vo veci plný úspech, odmena advokátky by predstavovala 400 000 Sk, pomerný úspech vo veci na 50 % by znamenal odmenu vo výške 200 000 Sk. V danom prípade, po odstúpení sťažovateľa od zmluvy po necelom roku poskytovania právnej pomoci, predstavuje advokátkou vyčíslená odmena viac ako 200 000 Sk. Pre úplnosť ústavný súd poznamenáva, že konanie o ochranu osobnosti, v ktorom mala byť právna pomoc poskytovaná, nie je ani v čase rozhodovania o ústavnej sťažnosti a po viac ako 6,5 rokoch od začatia konania právoplatne ukončené.

9.3 Sťažovateľ v podanom odvolaní namietal aj skutočnosť, že ak krajský súd nezobral do úvahy existujúcu dohodu o odmene a pri výpočte odmeny uplatnil tarifnú odmenu, mal jej výšku stanoviť podľa § 13 ods. 6 vyhlášky, t. j. ako jednu desatinu výpočtového základu, a to s ohľadom na skutočnosť, že hodnotu veci v spore o ochranu osobnosti nemožno vyjadriť v peniazoch. Na podporu svojho názoru uviedol stanovisko vyslovené v uznesení Vrchného súdu v Prahe sp. zn. 1 Co 182/94 z 5. novembra 1994 a odvolal sa aj na judikatúru ústavného súdu pri výpočte primeraného finančného zadost'učinenia.

Ústavný súd sa vzhľadom na vyslovený názor k námietke uvedenej v bode 9.2, podľa ktorého mal krajský súd uplatniť pri výpočte odmeny advokátky zmluvnú odmenu, touto časťou sťažnosti nezaoberal.

9.4 Poslednou sťažovateľom uplatnenou námietkou je počet úkonov uskutočnených advokátkou pri poskytovaní právneho zastúpenia. Napriek skutočnosti, že ich počet bol medzi účastníkmi sporný, odvolací súd sa overovaním počtu vykonaných úkonov a ich účelnosťou pre dané konanie nezaoberal. Ako to vyplýva zo spisu okresného súdu sp. zn. 10 C 99/2005, krajský súd v konaní žiadal 29. novembra 2006 o zapožičanie spisu okresného súdu z hlavného konania vedeného vo veci pod sp. zn. 8 C 161/03, okresný súd mu však oznámil, že spis nie je možné zapožičať, lebo v dôsledku podaného dovolania bude predložený najvyššiemu súdu. V ďalšom období krajský súd opätovne 21. mája 2007 žiadal o zapožičanie spisu, okresný súd mu oznámil, že spis nie je možné zapožičať z dôvodu, že pre podaný návrh na vylúčenie konajúceho sudcu bude predložený na rozhodnutie krajskému súdu. Z uvedeného vyplýva, že v čase rozhodovania o odvolaní sťažovateľa proti rozsudku okresného súdu o výške odmeny advokátky krajský súd spis z hlavného konania vo veci nemal k dispozícii a vykonané úkony a ich odôvodnenosť a účelnosť nijakým spôsobom nepreveroval.

Rozhodnutie krajského súdu neobsahuje žiadne závery o tom, že sa súd námietkou sťažovateľa uvedenou v bode IV zaoberal, a prečo ju neuznal za opodstatnenú.

Sťažovateľ tiež namietal, že ani okresný súd a ani krajský súd nepreverovali počet úkonov vykonaných advokátkou vo veci. Krajský súd nemal k dispozícii spis okresného súdu z hlavného konania, na základe ktorého by mohol overiť reálny počet vykonaných úkonov, ku ktorým by mal príležitosť vyjadriť sa aj sťažovateľ.

Podľa názoru ústavného súdu napadnuté rozhodnutie krajského súdu, v ktorom sa tento nevysporiadal so všetkými sťažovateľom v odvolaní uvedenými skutočnosťami, treba ako celok (v ktorom nepoukázal ani na iné chyby rozsudku okresného súdu) považovať za nepresvedčivé, nepreskúmateľné, arbitrárne a porušujúce čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

Tak rozhodnutím okresného súdu, ako aj krajského súdu bola popretá zásada zmluvnej voľnosti, v rámci ktorej môžu účastníci občiansko-právnych vzťahov uzatvárať

dohody o poskytovaní služieb (v danom prípade právnych služieb v zastupovaní pred súdom), pričom uprednostnenie výpočtu odmeny podľa tarify pred zmluvou, ktorá bola záväzná pre jej účastníkov, možno označiť za nezákonné a porušujúce aj čl. 46 ods. 1 ústavy.

10. Sťažovateľ namietal v sťažnosti aj porušenie práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva pokojne užívať majetok podľa čl. 1 dodatkového protokolu.

Pokiaľ ide o vlastnícke právo, jeho obsah nie je predmetom ústavnej úpravy, ale upravuje ho na základe ústavného zmocnenia zákon (m. m. PL. ÚS 38/95, I. ÚS 97/09). Týmto zákonom je Občiansky zákonník, ktorý obsah vlastníckeho práva vymedzuje tak, že vlastníč veci je predmet svojho vlastníctva oprávnený držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním, čo vychádza z rímsko-právnej koncepcie obsahu vlastníckeho práva (*ius possidendi, ius utendi et fruendi, ius dispondendi*). Novovytváranou judikatúrou sa postupne stáva taká prax ústavného súdu, podľa ktorej všeobecný súd môže byť porušovateľom základných práv a slobôd hmotného charakteru (kam patrí aj právo vlastníť a pokojne užívať majetok) aj bez porušenia ústavno-procesných princípov postupu vyplývajúcich z čl. 46 až čl. 48 ústavy (I. ÚS 131/09, II. ÚS 111/08, III. ÚS 196/08, IV. ÚS 360/04). Keďže ústavný súd vyslovil, že postupom a rozsudkom krajského súdu bolo porušené základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu, zaoberal sa samostatne aj otázkou, či z tohto porušenia nevyplýval aj zásah do základného práva sťažovateľa vlastníť a pokojne užívať majetok.

Pri tomto skúmaní ústavný súd vychádzajúc aj z toho, že krajský súd ústavne neakceptovateľným rozsudkom, ktorým porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu, rozhodol o povinnosti sťažovateľa zaplatiť peňažné nároky advokátky, vyslovil záver, že došlo k porušeniu jeho práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu k dohovoru (bod 1 výroku nálezu). Na základe právoplatného rozsudku krajského súdu sťažovateľ zaplatil finančnú čiastku (odmenu advokátky s úrokom z omeškania), v dôsledku čoho stratil možnosť slobodne užívať a disponovať uvedenou finančnou čiastkou, resp. použiť ju pre ďalšie zhodnocovanie, podnikanie či osobné účely.

IV.

11. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. ... Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie...

Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Podľa § 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah zruší a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný názorom ústavného súdu.

Vzhľadom na to, že ústavný súd vyslovil, že namietaným rozsudkom krajského súdu boli porušené sťažovateľom označené práva podľa ústavy a dohovoru, zároveň rozhodol aj o zrušení tohto rozsudku (a zrušení na neho nadväzujúceho rozhodnutia najvyššieho súdu o dovolaní) a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu).

Po zrušení rozhodnutia bude úlohou krajského súdu sa vecou opätovne zaoberať, vo veci rozhodnúť v súlade s právnymi názormi ústavného súdu, svoje rozhodnutie náležite odôvodniť a predovšetkým sa vyjadriť ku vzneseným námietkam, argumentom a návrhom (hlavne dôkazným) sťažovateľa.

12. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj o úhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia

advokátom JUDr. M. M., Advokátska kancelária M. a spol., s. r. o., B.. Ústavný súd pri priznaní úhrady trov konania vychádzal z výšky priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok 2006, ktorá bola 17 822 Sk (591,58 €), keďže išlo o úkony právnej služby vykonané v roku 2007. Úhradu priznal za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia a spísanie sťažnosti) v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 2 a § 14 ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, a to každý úkon po 98,58 €, t. j. spolu 197,16 €, čo spolu s režijným paušálom dvakrát po 5,90 € (§ 16 ods. 3 uvedenej vyhlášky) predstavuje sumu 208,96 €. Priznanú náhradu trov konania je krajský súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 Občianskeho súdneho poriadku) (bod 3 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. júna 2010